

13 مارچ 2016

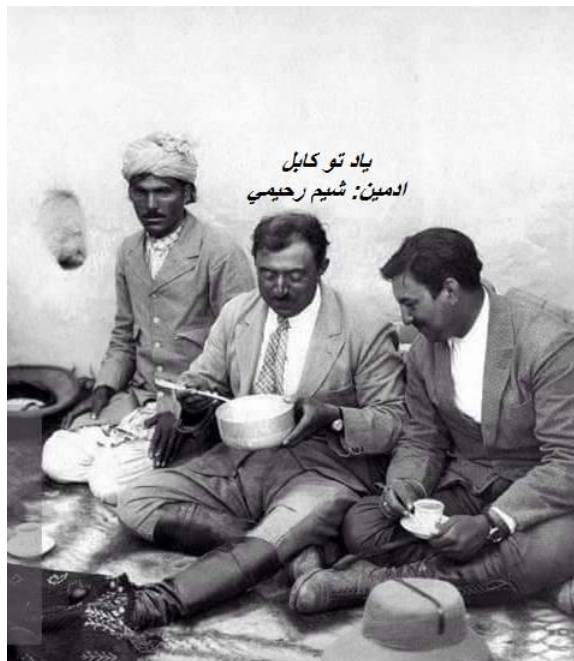

داکتر سید عبدالله کاظم

قصر دارالامان - یادگار بزرگ عصر تجدد گرایی درکشور

تصمیم حکومت مبنی بر بازسازی قصر:

کابینه دولت جمهوری اسلامی افغانستان در اجلاس روز چهارشنبه مورخ 19 حوت 1394 (10 مارچ 2016) تصویب کرد که قصر تاریخی دارالامان در غرب کابل باید بازسازی شود. رئیس جمهور اشرف غنی به وزارت اطلاعات و فرهنگ و وزارت شهرسازی و همچنان نهاد ریاست جمهوری هدایت داد که بازسازی این قصر به هدف حفظ میراث های فرهنگی، تاریخی، جذب سیاحین و احیای هنر معماری دوران امانی در ظرف پنج سال آینده تکمیل گردد. او چندی قبل گفته بود که باید بیشتر اداره های دولتی به آن منطقه منتقل و قصر های موجود در آنجا بخصوص قصر دارالامان بازسازی شود تا مفکوره امان الله خان - پادشاه سابق افغانستان به حقیقت مبدل گردد. رئیس جمهور غنی این طرح را یک طرح ملی خواند و گفت که بر علاوه اینکه پروژه دارالامان یک نیاز سیاسی است، دیدگاه امان الله خان نیز با تطبیق آن، "فصل نا تکمیل" تاریخ افغانستان تکمیل میشود و با رویدست گرفتن این پروژه زمینه کاریابی نیز فراهم میگردد.

شاه امان الله غازی، شاه غریب پرور، خدمتگار مردم و آرزومند اعتلای کشور

د پانو شمیره: له 1 تر 27

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزی بنی پازوالی د لیکوال په غاړه ده، هبله من یو خپله لیکنه له رالیرو لو مخکې په خیر و لولئ

مسئولان وزارت شهرسازی افغانستان میگویند که گروه مشورتی متشکل از مهندسان داخلی و خارجی کوشش دارند تا قصر دارالامان در شهر کابل به شکل سابقه و تاریخی آن بازسازی گردد. سید ضیاء حسینی مشاور وزارت شهرسازی و مسئول پروژه بازسازی قصر دارالامان میگوید: این قصر در پنج مرحله که مشمول مطالعه سروی و طراحی نقشه ها، تحکیمات اساسی، تزئینات داخلی، تزئینات خارجی و بهره برداری آن میباشد، چگونه ای اساسی باز سازی میشود. موصوف روز پنجشنبه در صحبت با رادیو آزادی در مورد آغاز کار عملی قصر دارالامان گفت که: "نقشه های اولیه تقریباً هشتاد درصد کارش خلاص شده و فکر میکنم که در اواسط حمل کار اجرایی پروژه آغاز گردد، بودجه که برای پروژه در نظر گرفته شده با اینکه یک آبدۀ تاریخی است، بین شانزده و نیم تا بیست میلیون دالر است و زمان ساخت آن بین سه تا پنج سال در نظر گرفته شده است."

کابینه افغانستان در جلسه اخیر خود پروژه بازسازی قصر دارالامان را که از سوی وزارت شهرسازی به جلسه ارایه گردید، مورد تصویب قرارداد و به وزارت امور شهرسازی و وظیفه سپرد تا در زمینه به اساس هدایت رئیس جمهور به همکاری وزارت اطلاعات و فرهنگ، بنیاد آغاخان، یونسکو و شاروالی کابل در بازسازی این قصر اقدامات عملی نماید. این وزارت از قبل آماده گی های را برای بازسازی قصر دارالامان اتخاذ کرده بود. پیش از این در حکومت حامد کرزی نیز به شاروالی کابل وظیفه سپرده شده بود تا در بازسازی برخی از آبدۀ های تاریخی به شمول قصر دارالامان در شهر کابل اقدام نماید.

در این حال برخی از تاریخ شناسان افغان تأید دارند که قصر دارالامان باید به شکل سابقه آن بازسازی گردد تا اصالت تاریخی آن حفظ گردد. مسئولان وزارت شهرسازی افغانستان میگویند: بخشی از قصر دارالامان پس از بازسازی به مرکز فرهنگی موزیم ملی و بخشی دیگر آن برای تشریفات ریاست جمهوری و پذیرایی از مهمانان خارجی اختصاص داده خواهد شد. قصر دارالامان

د پانو شمیره: له 2 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابلو. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

که در غرب شهر کابل موقعیت دارد، در اثر جنگ های داخلی به شدت تخریب گردیده است. تلاش ها برای بازسازی این قصر در حالی آغاز شده است که برخی مردم انتقاد دارند که با وجود سرازیر شدن کمک های هنگفت جامعه جهانی به افغانستان در بیش از یک دهه اخیر به این بنای تاریخی توجه لازم نشده و هنوز هم مانند یک مخروبه باقی مانده است.

د پانو شمیره: له 3 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکنی د لیکنیزی بنی پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

نگاهی به تاریخچه اعمار قصر:

استاد عزیزالدین وکیلی فوفلزائی در کتاب "کابل باستان" تحت عنوان "آغاز شهر جدید کابل" می نویسد: «در آغاز سلطنت مستقل امانیه، برج حوت سال 1297 شمسی در جمله نخستین اقدامات مهمه دولت افغانستان یکی هم مسئله تأسیس شهر جدید کابل مدنظر گرفته شد و چنین سنجیده شد که اصول مهندسی قصرها و جاده ها و خط سیر موتر و واگون [ریل شهری] مطابق به اصول افغانی و اسلامی و هم از لحاظ مسائل تخنیکی و فن ساختمانی براساس دول مترقی اروپائی شباهت داشته باشد و افغانستان مستقل در قسمت خریداری و توريد هرگونه سامان و لوازم و قبول هر یک انجنیر و متخصص و مهندس، خودش مختار مطلق است تا هرچه مناسب داند، درپرتو استقلال کامل بپذیرد و بر استحضار آن موافقت نماید.»

وکیلی در این ارتباط تصریح میکند که شاه امان الله غازی: «در همین وقت به هیئت سفارت فوق العاده "ابلاغ افغانستان مستقل" تحت ریاست محمد ولی خان در کابل فرمود: حینیکه به آلمان میرسید، از طرف پادشاه افغانستان به "ایفرنس ایبرت" رئیس جمهور آلمان بگوئید که برای ما یک نفر سرمهندس بدار السلطنه کابل بفرستد تا برای طرح شهر جدید کابل فهرست مهندسین و متخصصین و انجنیران آلمانی را بدهد و هیئت مهندسین آلمانی تحت ریاست سرمهندس آن کشور شهر جدید کابل را مطرح نماید. به این اساس پروفیسور "پریکس" - مستشار عالی معلم مدرسه عالی تخنیکی برلین مؤظف طرح نقشه دارالامان کابل از ابتدای تأسیس و ترتیب امور مهندسی آن گردید.»

د پانو شمیره: له 4 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

به قول استاد وکیلی: «نخستین بار آقای "هارتل" آلمانی در اواخر 1301 شمسی وارد کابل باستان شد و فهرست مهندسین و انجیران و مجسمه سازان را تقدیم کرد و سی و دو نفر را استخدام و همه وارد کابل گردیدند و آنها عموماً آلمانی و افراد خیلی ماهر و در همه ساختمانهای عهد دولت امانیه در مرور هفت سال سهم خدمت شایان گرفتند. تاریخ ورود آنها از برلین به کابل بهار سال 1302 شمسی است. آرتل سرمهندس در سال 1306 [1928م] برای پاره‌امور فنی از کابل به برلین رفت و اعلیحضرت غازی در ضمن ایام سفر خود به آن سرزمین در حق آرتل ابراز شفقت فرمود و بعنوان محمد ولی خان وکیل مقام سلطنت فرمانی از برلین بدار السلطنه کابل فرستاد و نوشت: "آقای هارتل مهندس آلمانی چون در افغانستان خدمت کرده است، مبلغ ده هزار افغانی برای وی بخشش بدهد." (این مبلغ در آنوقت معادل خرید ده جریب زمین زراعتی در کابل بود - وکیلی).

وکیلی در ادامه می نویسد: «تاریخ تهادب گذاری رسمی قصر دارالامان کابل 24 میزان سال 1302 ش است، هارتل مطابق نظر و مشورت رئیس بلدیة برلین به امور دارالامان می پرداخت. موسیو کودار فرانسوی قصر دارالامان را نقشه نمود.» (وکیلی: "کابل باستان"، جلد دوم، کابل، 1387، صفحه 951 تا 953)

راجع به مراحل اكمال قصر وکیلی می افزاید: اولین مرحله اكمال قصر در فصل بهار و تابستان 1307 ش مصادف به ایام بازگشت اعلیحضرت امان الله شاه از سفرهای رسمی دوازده کشور آسیائی و اروپائی میباشد که اولتر از همه قصر شاهی که در قسمت شرقی و غربی منزل سوم قرار داشت، در سال 1306 به پوشش رسید و حصص شمالی قصر که بزرگترین قسمت را تشکیل میداد، تا ختم 1307 تکمیل شد. کلکین ها، نل های مرکز گرمی و آب اشامیدنی، تشناب ها و آب گرم در سال 1306 شروع و در سال 1308 امور عمرانی آن به پایة اكمال رسید. ("کابل باستان"... صفحه 895)

شاه امان الله غازی در بدو تأسیس شهر جدید کابل - دارالامان اعلام داشت که هریک از اعضای دولت و ممتولین می توانند در حوالی شهر جدید به اعمار محلات و منازل اقدام نمایند تا باعث زیبایی شهر جدید و اجتماع اهالی گردد. وکیلی در کتاب " کابل باستان" درباره محلات شهر جدید و نیز اولین کسانیکه در این محلات به اعمار منازل پرداختند، می نویسد:

«در ماه عقرب 1306 یعنی یکماه قبل از آغاز سفر اعلیحضرت به اروپا، اولین حد گذاری محلات دارالامان با این نام ها ایجاد گردید: محله هاشم، محله محمود، محله طرزی، محله حوریه و محله رضیه. تا برج حمل و ثور 1307 یک تعداد اشخاص در ناحیه دارالامان بغرض تعمیر به اخذ زمین موفق شدند که نامهای شان از اینقرار اند: در محله هاشم :- میر محمدهاشم خان وزیر مالیه، میرعبدالرشید خان سررشته دار اعلی سمت جنوبی، خلیفه شیراحمد خان خیاط تاجر کابلی، حاجی غلام حیدر خان تاجر کابلی، فقیر محمد خان تاجر، میرزا محمد یعقوب خان وکیل شورای دولت؛ در محل محمود(محمود خان یاور ملکی حضور):- میرزا عبدالله خان مدیر مامورین وزارت داخله، حاجی محمد اکبرخان یوسفی رئیس سرحدات، میرزا خداداد خان یوسفی وکیل التجار افغانستان در کویت؛ در محله طرزی (محمود خان طرزی):- عین المال اعلیحضرت غازی؛ در محله حوریه[دختر محمود طرزی]:- عین المال اعلیحضرت غازی و در محله رضیه (نورالسراج):- رضیه مذکوره.» ("کابل باستان"...، صفحه 896 و 897). [قابل یادآوریست که منازل و عماراتی شخصی

که در آنوقت تکمیل گردید تا سالهای اخیر همانطور پابرجا و موجود بودند که بعداً در اثر جنگها و یا عوامل دیگر تخریب شدند و اکنون از هیچیک آن اثری باقی نمانده است.]

اثرات جانبی کوتاه و دراز مدت اعمار قصر:

قصر دارالامان و برخی از محلات مربوطه آن بعد از سقوط دوره امانی به عین سرنوشت گرفتار شد که همه تحولات آن رژیم مترقی به آن مواجه گردید. رژیم های خلف کوشیدند بهر شکل و نحوی ممکن نام و نشان آن پادشاه تجددخواه را از تاریخ و نیز از ذهن مردم بیرون کنند، چنانچه در دوره امیر حبیب الله کلکانی نام شهر جدید دارالامان را به "دارالحیب" تعویض کردند و در سالهای مابعد "دارالامان" را نخست به "دارالفنون" و سپس به "نوی کابل" مسما ساختند. اما این تغییرات در نام، هرگز نتوانست جای نام اصلی را نزد مردم بگیرد و "دارالامان" زبانه زد مردم باقی ماند، تا آنکه در آغاز دوره صدارت شهید محمد داود خان در لوحه بس های شهری که به آن سمت در حرکت بودند، بجای "نوی کابل" بدون سرو صدا دوباره نام "دارالامان" نصب گردید و بدینوسیله حق بجای خود قرار گرفت.

(یکی از عکس های قدیمی قصر دارالامان قبل از حریق اول)

راجع به اهمیت قصر دارالامان باید گفت که این قصر نه تنها یک عمارت و یا یک ساختمان با شکوه بو یک یادگار بعد از استرداد استقلال و نیز یک نمونه ای از تجددگرایی آن دوره است که با نام شاه امان الله غازی پیوند دارد، بلکه اعمار آن از چند نقطه نظر دیگر نیز حائز اهمیت خاص میباشد که اکنون با درک همین خصوصیات موضوع اعمار مجدد آن یک اقدام لازمی و در خور توجه شمرده میشود. اثرات مهم و بارز جانبی آنرا میتوان با اختصار تحت نقاط ذیل چنین بیان کرد:

1. شهر قدیم کابل که بیشتر در دوطرف دریای کابل از تنگی کوه های آسمانی و شیردروازه (دهنه گذرگاه و معبر دریای کابل) آغاز و در دامنه های هموار هر دو طرف دریا به سمت شرق تا حصص بالاحصار ادامه می یافت و عمارات آن به شکل قدیمی درامتداد کوچه های کم عرض و خانه های با

د پانو شمیره: له 6 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلېکنې دلېکنيزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په څير و لولئ

هم متصل و چسبیده اغلب از خشت و گل در طول قرون اعمار شده بود، نشانی از یک شهر مدرن را نداشت، البته به استثنای چند عمارت در عصر امیر عبدالرحمن خان و امیر حبیب الله خان ساخته شده بودند. شاه امان الله وقتی به سلطنت رسید، در اولین بیانیۀ خود بر علاوه اینکه موضوع استرداد استقلال داخلی و خارجی کشور را هدف اولی سلطنت خود قرار داد، خطاب به حاضران گفت: «بیاری و مرحمت ایزدی حکومت عالیۀ شما چنان اصلاحات را که برای حکومت و ملت سودمند و مفید باشد، تجویز خواهد کرد تا ملت و حکومت افغانستان شهرت و نام و نشانی در بین جهان متمدن کسب نماید و موقف و موقعیت مناسب خود را همدیاف قدرتهای متمدن جهان احراز کند.»

به تاسی از همین هدف شاه امان الله غازی همزمان با تلاش برای رسیدن به استقلال در فکر تهداب گذاری شهر جدید کابل افتاد و خواست با اعمار یک شهر جدید با مقتضیات عصری در جوار شهر کهنه اقدام نماید. چنانکه این مطلب را میتوان در مقدمۀ "نظامنامه ابنیۀ شهر دارالامان" (منتشره ماه اسد 1302 ش) ملاحظه نمود که در آن چنین تصریح شده است: «برای دولت علیه افغانستان لازم است یک شهر شایسته و مناسب پایتخت داشته باشد، بنابراین یک شهر موسوم به شهر دارالامان بنیاد شده و در آن سرکهای وسیع و کوتی های پخته کاری مرغوب و باغهای با زینت گلکاری و اشجار، باغهای عمومی، باغهای مخصوص انائیه ساخته میشود. آبهای گوارا بذریعۀ نل ها بهرخانه تقسیم و آبهای کثیف از زیر زمین در بلول ها از شهر خارج کرده خواهد شد. تنویرات خانه های این شهر همه از قوه الکتریک خواهد بود. تمام اشخاصیکه مایل باشند در آنجا تعمیرات و ابنیه نمایند، بروفق مواد ذیل مجاز بوده از فوائد و امتیازیکه شرح داده میشود، استفاده میتوانند.» (متن مکمل این نظامنامه در ضمیمه دیده شود)

2 - شاه امان الله بعد از موفقیت در اقدام نظامی کوشید تا از طریق سیاسی برای حصول استقلال دست بکار شود و در این حال با انگلیس نیز از مسامحه و مدار کار گیرد. به همین مقصد محمد ولی خان دروازی را با یک وفد سیاسی مؤظف ساخت تا به یک تعداد کشورهای آسیائی و اروپائی سفر کند و پیام استقلال افغانستان را به زعمای آن کشورها رسانیده، حمایت سیاسی آنها را مبنی بر شناخت رسمی استقلال کشور جلب نماید. در همین احوال به محمد ولی خان رئیس هیئت افغانی هدایت داد که حین دیدار با رئیس جمهور آلمان از او تقاضا کند تا یک نفر مهندس ورزیده در امور شهر سازی را برای تدارک مقدمات و طرح اولی اعمار شهر جدید دارالامان به افغانستان اعزام دارد. طوریکه در آغاز مقاله ذکر شد، پروفیسور پریکس - مستشار عالی معلم مدرسه عالی تخنیک برلین از ابتدای تأسیس و ترتیب امور مهندسی آن مؤظف طرح نقشه دارالامان کابل گردید که به ادامه آن آقای "هارتل" آلمانی در اواخر 1301 شمسی وارد کابل شد و فهرست منهدسین و انجنیران را تقدیم کرد و سپس به تعداد سی و دو نفر اشخاص مسلکی را در ساحات مختلف امور ساختمانی عموماً آلمانی و افراد خیلی ماهر بودند، استخدام نمود که همه آنها در بهار سال 1302 ش به کابل آمدند و در همه ساختمانهای عهد دولت امانیه در مرور هفت سال خدمت شایان کردند.

شاه امان الله به دو جهت از آلمانها این تقاضا را بعمل آورد: یکی به مقصد آغاز همکاری های تخنیک با یک کشوری که در رقابت با انگلیس ها قرار داشت و دیگر به منظور تشویق سائر کشورهای اروپائی در جهت تسریع شناسائی رسمی استقلال افغانستان و ایجاد فضای اعتماد و اطمینان که دولت افغانستان با داشتن استقلال کامل میتواند از این به بعد همه امور را مستقلانه و برطبق منافع کشور و مردم خود با سائر کشورهای دوست برقرار کند.

3 - شاه مان الله با استخدام مهندسان ورزیده آلمانی خواست به شهر جدید "دارالامان" از لحاظ ساختمانی یک چهره ای مدرن بیشتر به سبک و شیوه قصرهای اواخر قرن نوزدهم اروپا را بدهد و ضمناً در نظر داشت تا یک تحول بارز را در فن معماری معمول در افغانستان به وجود آورد. این خصوصیات را میتوان از روی عکس های اولی آن عمارت به وضاحت مشاهده کرد که قبل از آن در افغانستان قصری با چنین سبک و عظمت ساخته نشده بود.

آنچه در ساختمان این قصر بیشتر قابل توجه است، همانا استفاده از مواد ساختمانی موجود در کشور بود، البته به استثنای مواد صنعتی که باید از خارج وارد میگردید از قبیل مواد فلزی، لوازم برقی، تشناب ها و غیره. سعی در آن بود تا برای ساختن دروازه ها و کلکین ها و غیره تاحد امکان از

د پانو شمیره: له 8 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ

مواد ساختمانی داخل کشور استفاده بعمل آید و تولید آن بوسیله نیروی کار افغان به رهنمائی متخصصان آلمانی در خود محل صورت گیرد.

قابل یاد آوریست که سبک معماری جدید قصر دارالامان آغاز یک دوره جدید معماری در کشور بود که از آنوقت تا آمدن شرکتهای ساختمانی "اونیماک" و "هوختیف" مدت تقریباً نیم قرن ادامه یافت که بحث مزید در زمینه در این مختصر نمی گنجد.

4 - محصول کار این پروژه تنها اعمار یک قصر با شکوه نبود، بلکه در مدت تقریباً شش سالیکه مراحل اكمال آن دوام کرد، در حقیقت این پروژه حیثیت یک مکتب مدرن مسلکی را در ساحات مختلف ساختمانی داشت که از آنطریق به تعداد صدها استاد کار و کارگران ماهر در رشته های بنائی، نجاری، سنگتراشی، استر کاری، طرح و دیزاین و اندازه گیری، مراقبت های ساختمانی، شناسائی با مواد ساختمانی مدرن، نل دوانی، امورتنویر و تسخین برق، امور تزئیناتی، پوشش، قیچی بندی آهن پوش، رنگمالی، و غیره و غیره تربیه گردید. محصول پربار این پروژه در ساحة ساختمانی، تربیه همین قشر مسلکی بود که برای نیم قرن آنها توانستند صدها شاگرد دیگر را تربیت کنند و بدون کمک مزید خارجی آنها بتوانند امور ساختمانی را خودشان به پیش برند و از این ناحیه کشور در یک حالت "اکتفا بخود" قرار گرفت.

(ریل شهری که از شهر قدیم کابل تا شهر جدید دارالامان همه روزه چند بار در رفت و آمد بود و کارگران را از شهر به انجا انتقال میداد - سال 1306 شمسی)

ناگفته نباید گذاشت که اثرات مسلکی پروژه قصر دارالامان منحصر به شهر کابل باقی نماند، بلکه به سرعت در تمام افغانستان، بخصوص در شهرهای بزرگ گسترش پیدا کرد و استادان کار به سائر

د پانو شمیره: له 9 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

شهرها شتافتند و در ضمن اكمال پروژه های خورد و بزرگ، به تربیه ماهران مسلکی در دیگر نقاط کشور پرداختند.

5 - در آنوقت ماشین و الات ساختمانی در کشور موجود نبود و مهندسین آلمانی کوشیدند تا بجای تورید وسائل پیشرفته تخنیک از خارج، بیشتر از نیروی بشری استفاده نمایند. لذا آنها روزانه صدها نفر را در ساحات مختلف بکار گماشتند و ضمن آنکه به ایشان در هرساحه آموزش مسلکی میدادند، زمینه امرار معیشت نیز برای آنها فراهم میگردد. پرداخت معاش بالاتر از معمول از یکطرف و داشتن یک شغل دوامدار از طرف دیگر و نیز آشنا شدن با طرز کار مسلکی و جدید، از جمله عواملی بودند که بر روحیه همکاری و اشتیاق کارگران و حتی رضائیت خانواده های شان اثر بسیار مثبت گذاشت. مخصوصاً آشنا شدن با دسپلین و نظم کار، دقت در اجرای امور و احساس مسئولیت در برابر وظیفه محوله که از طرف مهندسین و متخصصین آلمانی به جدیت پیش برده می شد، فضای جدید محیط کار را نخست در داخل پروژه و بعد به حیث یک دسپلین کاری بطور عموم تقویه و استحکام بخشید و این میراث مهمی بود که برای پیشه وران در ساحه ساختمانی برای سالهای مدید بعدی بجا ماند.

6 - اعمار قصر دارالامان یک پدیده جدید دیگر را که تا قبل از آن در کشور بطور رسمی معمول نبود، به وجود آورد یعنی تشکیل اولین شرکت سهامی به شکل مدرن آن. در 14 برج حوت 1303 دولت نظامنامه یک شرکت ساختمانی سهامی را بنام "شرکت عمران دارالامان" در 47 ماده نافذ ساخت که در ماده اول آن چنین آمده است: «نظر به تسهیلات کار هموطنان عزیزمان و اجنبی هائیکه بروفق قانون (دارالامان) بساختن ابنیه در شهر دارالامان مجاز هستند. یک هیئت شرکت تعمیر تشکیل کرده میشود. این شرکت هر قسم عمارت را از روی نقشه هائیکه پسند اشخاص شود و از هیئت تعمیرات اهالی دارالامان منظوری حاصل دارند، بطور مرغوب بعنوان اجاره میسازد. تهیه مصالح و همه لوازم تعمیر و احضار معمار و نجار و اجوره کار بر عهده هیئت شرکت است که هیچ تکلیفی ازین جهت برای کسانیکه ابنیه خود را به هیئت شرکت اجاره میدهند، نمیشود. این شرکت بنام "شرکت عمران" موسوم شده و بقرار مواد ذیل قبول اجاره عمارات و اجرات کار تعمیر را مینمایند.» (متن مکمل این نظامنامه را در ضمیمه دیده شود).

7 - تا اوائل سال 1307 که قسماً پروژه دارالامان رو به اكمال بود، تادیه مزد به استادان و کارگران به وسیله پول مضروب یعنی سکه های افغانی صورت میگرفت، اما حینیکه دولت امانی برای بار اول در تاریخ کشور تصمیم به نشر پول کاغذی گرفت، اولین پرداخت ها به پول کاغذی در همین پروژه آغاز یافت و با وجود نا آشنائی مردم با پول کاغذی، باز هم این پول ها به خوشی از طرف کارگران پروژه دارالامان قبول شد و از این طریق پول کاغذی راه خود را در بازار و بین مردم باز کرد.

درباره نوتهای کاغذی دوره امانی باید به اختصار گفت که این نوتها 50 افغانی، 10 افغانی و 5 افغانی در مطبعه صکوک کابل به طبع رسیده و در یک روی آن بیک سمت این متن نوشته شده بود: «ورقه تعهد: دارالمضاربه ملیه افغانی وعده تادیه مبلغ [مندرج نوت] افغانی را بحامل کاغذ هذا عندالمطالبه می دهد» و عین عبارت به سمت دیگر نوت به زبان فرانسوی و نیز در وسط آن به پشتو نوشته شده بود که: «دا کاغذ په ټولو خزانو کښی په (مبلغ مندرج نوت) افغانی چلیزی» که در پایان

امضای وزیر مالیه وقت "میرمحمد هاشم" دیده میشود و در عقب نوت "دولت علیه افغانستان" نوشته شده است. قابل ذکر است که این نوتها در آغاز دوره حبیب الله کلکانی از چلند بیرون شد و اما وقتی خزانه دولت در آن دوره به پایان رسید، امیر حبیب الله امر کرد تا نوتهای امانی را پس از مهر اشخاص ذیصلاح دوباره به دوران اندازند.

(نمونه کاپی یک نوت پنجاه افغانیگی با مهرهای دوره سقاوی)

8 - با انفاذ نظامنامه "ابنیه شهر دارالامان" مورخ 2 اسد سال 1302 در 38 ماده نه تنها برای اولین بار مقررات مربوط به آن شهر جدید مورد تطبیق قرار گرفت، بلکه این نظامنامه از آن تاریخ به بعد تا سالهای اخیر اساس کار ساختمانی را در شهر کابل و سائر شهرها در دستورکار شاروالی ها (بلدیه ها) قرار داد که برطبق آن اجازه آبادی منازل و شرایط آن برویت نقشه های مرتبه پس از کسب

د پانو شمیره: له 11 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالی د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

اجازه مقامات شهری معمول گردید. در این نظامنامه بر علاوه شرایط تخنیکي و مهندسي، راجع به تسهیلات مالي برای کسانی که در شهر دارالامان به اعمار منازل می پرداختند، نیز وجود دارد که زیر عنوان "تفاوی" دولت حاضر شده بود تا به شکل قرضه مبالغی را در اختیار آنها قرار دهد که با این اقدام دولت در حقیقت نقش یک "بانک رهنی و تعمیراتی" را بعهده گرفته بود و اینکار در تاریخ کشور قبلاً سابقه نداشت.

از آنجائیکه مطالب بسیار دلچسپ در نظامنامه "ابنیة شهر دارالامان" موجود است و به حیث نمونه ای از اقدامات مهمی که 90 سال قبل در امور ساختمانی و شهرسازی در کشور رویدست گرفته شد، میخوام متن مکمل این نظامنامه را به حیث یک سند تاریخی در ضمیمه این مقاله خدمت تقدیم دارم، زیرا کمتر کسی اکنون به این اسناد تاریخی دسترسی دارد و اکثر فکر میکنند که تجدد و نوآوریهای دوره امانی فقط در ارتباط با تقلید مود و فیشن از خارج و یا نهضت زنان و غیره بوده و این اصلاحات را به دلیل تضاد با اصول دینی رد و آن رژیم را محکوم میدانند، درحالیکه اصلاحات دوره امانی واقعاً یک انقلاب همه جانبه بود که اگر عمرش را مخالفان داخلی و خارجی به پایان نمی بردند، افغانستان به یقین که چهره کاملاً متفاوت از امروز میداشت.

سرنوشت قصر: از آتش سوزی تا ویرانی در جنگ ها:

قصر دارالامان مثل وطن ما تاریخ دردناک دارد: درست در پایان کار اعمار آن، مصیبت اغتشاش دوره سقوی در کشور به وقوع پیوست و اغلب دست آوردها را ضرب صفر کرد و اما در سالهای مابعد، این قصر دوبار طعمه حریق گردید که بار اول یک قسمت آن صدمه دید و پس از مدتی ترمیم شد و بار دوم صدمه آتش سوزی وسیع بود و در اواخر دوره سلطنت اعلیحضرت محمد ظاهر شاه برای بار دوم به ترمیم کلی آن بوسیله شرکت ساختمانی "بنائی" تحت نظر مهندسان ورزیده داخلی و خارجی بطور بسیار زیبا و اساسی به همان نقشه قبلی پرداخته شد که بعداً در یک قسمت آن وزارت عدلیه و در قسمت دیگر آن ستره محکمه جا گرفتند.

در زمان رژیم خلقی و پرچمی، هنگامیکه بین داکتر نجیب و گروپ خلقی ها به رهبری شهنواز تني - وزیر دفاع آن رژیم اختلافات عمیق بروز کرد و بتاريخ 6 مارچ 1990 موجب برخورد مسلحانه بین شان گردید، این قصر که در آنوقت به مقر وزارت دفاع تبدیل شده بود، در اثر حملات هوایی قوای طرفدار نجیب قسماً صدمه دید. اما تخریب کلی قصر دو سال بعد از آن با شروع جنگ های به اصطلاح "داخلی" بین تنظیم های قدرت طلب جهادی و مؤتلفان شان صورت گرفت. این جنگ ها که توسط قوای حزب وحدت به شمول حرکت اسلامی محسنی در حواشی غرب کابل، قوای شورای نظار و جمعیت اسلامی در مرکز کابل و آنها در ارتفاعات کوه علی آباد و آسمانی و نیز قوای راکتی حزب اسلامی حکمتیار در چهار آسیاب و قوای دوستم در حواشی تپه مرنجان و قوای سیاف از جانب شمال غرب کابل بوسیله فیر راکتها و حملات هوایی بر یکدیگر شعله ور گردید، نه تنها قصر دارالامان را به یک ویرانه تبدیل کرد، بلکه تمام شهر را نقش زمین ساخت که اثری از آبادی در آن باقی نماند، چنانکه اسناد ویدیویی شاهد آن احوال مصیبت بار شهر و مردم آنست.

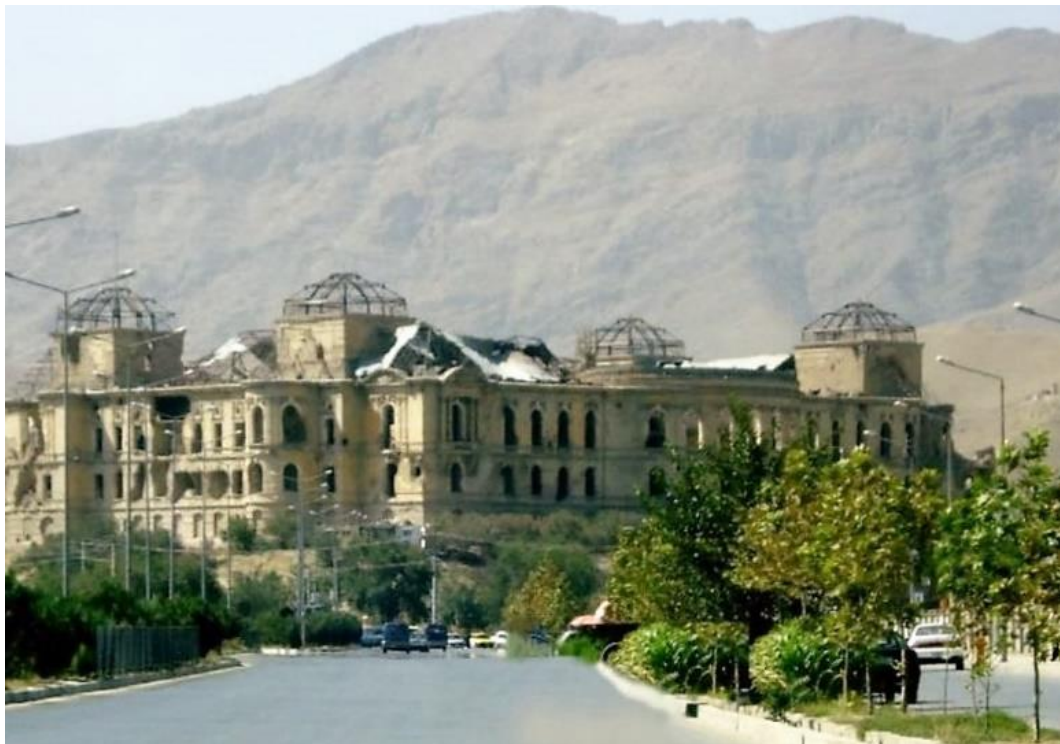
د پانو شمیره: له 12 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ

اخيراً مقاله از یک نویسنده افغان - محترم بیکمراد تاش تحت عنوان "پیام به وارثان اقتصادی جهاد" نظرم را جلب کرد که بتاريخ 11 مارچ 2016 در پورتال وزین "افغان جرمن آنلاین" به نشر رسیده بود و در آن ضمن تائید تصمیم حکومت مبنی بر بازسازی مجدد قصر دارالامان، از مسئولان ویرانی

(قصر دارالامان هنگامیکه در دوره داکتر نجیب مقر وزارت دفاع بود)

د پانو شمیره: له 13 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

(نمایی از وضع موجود قصر ویران شده دارالامان)

این قصر نام برده و در اخیر نوشته بود که: «در ساختمان و احیای این ویرانه ای که ننگ دوره جهاد به شمار میرود، هرکدام [از ویرانگران - کاظم] مخلصانه سهم گیرند و اگر شانزده و نیم ملیون دالر بالای وارثان اقتصادی جهاد تقسیم گردد، سهم هرکدام با مقایسه ثروت مادی شان پول اندکی خواهد بود.» او در ادامه از کسانی نام برد که: «در آبادی این یادگار باشکوه بعد از استقلال افغانستان باید سهم بگیرند و در صدر لیست این ها قرار دارند: استاد سیاف، صلاح الدین ربانی و وارثان اقتصادی استاد ربانی، احمد ضیاء مسعود و وارثان قهرمان ملی، استاد محمد کریم خلیلی و برادرش حاجی صاحب محمد نبی، آیت الله محسنی، حجت الاسلام سیدمحمد جاوید، سترجنرال انوری، سترجنرال محمد اسمعیل خان، وارثان اقتصادی انجنیر صاحب حکمتیار مثل: غیرت بهیر و استاد همایون جریر، وارثان مارشال محمد قسیم فهیم، ستر جنرال بسم الله محمدی، سترجنرال صاحب دوستم و حزیش، داکتر عبدالله، محمد یونس قانونی، ستر جنرال عطا محمد نور و ده ها تن از کسانی که خود ها را می شناسند و مردم هم ایشان را "خوب!" می شناسند و حتی متر متر از ثروتهای غیرمنقول شان آگاهی دارند و شمار دکان ها و بلند منزل ها و شهرک های که در آن سرمایه گذاری کرده اند، نزد مردم یادداشت است.»

واقعاً اینها که بطور عموم مسئولیت ویرانی نه تنها قصر دارالامان، بلکه همه شهر کابل و حواشی آنرا بعهدده دارند و موجب قتل هزارها نفر بیگناه و هزارها خانواده را آواره ساخته و به چپاول دارائی های عامه و شخصی درطول این چند سال پرداخته اند، نمیدانم که آیا با اشتراک مالی در اعمار مجدد این قصر کفاره گناهان بس بزرگ خود را خواهند پرداخت و یا اینکه گوش را به کری زده و همچنان به دنبال قدرت و جمع آوری ثروت برای خود و خانواده های خود خواهند کوشید؟؟

دو نظامنامه

وقتی از اصلاحات دروه امانی صحبت بعمل می آید، بیشتر نکاتی تبارز می یابند که بوسیله اشخاص و یا نشرات منفی در ذهن اکثر هموطنان در طول سالها تلقین گردیده است، از جمله "ترک ستر برای زنان"، "امروپوشیدن لباس اروپائی"، "فرستادن دختران جهت تعلیم به خارج"، "استخفاف (سبک شمردن) علمای دینی"، "تغییر سنه از قمری به شمسی"، "تغییر رخصتی از جمعه به پنجشنبه" و غیره که شرح آن در "فرمان پادشاهی" امیر حبیب الله کلکانی ذکر یافته و متن این فرمان را طی یک مقاله قبلی به تفصیل بیان کرده ام. اینها نکاتی اند که در واقع به حیث وسیله تبلیغ و حربیه برنده و خطیر بوسیله مخالفان داخلی و خارجی شاه امان الله غازی و برنامه های اصلاحات اوبکار برده شدند تا احساسات عامه را علیه آن رژیم مترقی تحریک و مردم را به قیام در برابر او بکشانند. متأسفانه حکومت های بعدی نیز تا حد زیاد از همین شیوه ای تبلیغ منفی مثل دوره سکوی علیه شاه امان الله و برنامه های اصلاحات او به حیث ابزار سیاسی استفاده کرده و کوشیدند تا برواقعیت اصلاحات آن دوره پرده اندازند و حتی شواهد و اسناد آن دوره را از نظرها دور سازند.

همین امروز یک هموطن گرامی که سالها به حیث یک دیپلمات ارشد ایفای وظیفه کرده و اکنون در سن کهولت قرار دارد، پس از مطالعه قسمت دوم این مقاله به من تیلفون کرد و موضوعی را ذکر

د پانو شمیره: له 14 تر 27

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیولو مخکي په خیر و لولئ

کرد که بیان آن در اینجا مصدق ادعای فوق خواهد بود. او گفت هنگامیکه محصل فاکولته حقوق بود و آن فاکولته در یکی از عمارات دارالامان جا داشت، آقای غلام محمد فرهاد رئیس بلدیة وقت به یک نشان بزرگ دوره امانی که در روی یکی از دیوارهای قصر دارالامان نصب شده بود، در یکی از تحویلخانه های آن مرجع دست یافت که گفته می شد این نشان بزرگ را پس از آنکه حکومت وقت نام دارالامان را به "دارالفنون" تبدیل کرد، عمداً از روی دیوار برداشتند تا این نشان از جلو چشم مردم دور شود. اما امروز جای مسرت است که با ذوب شدن یخ های تاریخ آن دوره قدم بقدم حقایق برملا میشوند و بسا مسائل از زیر پرده ابهام بیرون می آیند.

بهرحال برمیگردم به ماهیت اساسی اصلاحات دوره پربار امانی که اگر بطورمنصفانه و عمیق بررسی شوند، آنوقت میتوان به جرأت ادعا کرد که این دوره واقعاً با تحولات مهمی همراه بود که آنرا در بسا موارد یک تحول "انقلابی" نامید. اکثر مورخین ما اقدامات و اجرات این دوره را بیشتر در ارتباط با تحولات سیاسی مورد تدقیق قرار داده اند، درحالیکه تحولات و برنامه های اصلاحی آن در ساحات مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و تعلیمی به سمتی در حرکت بود که جهان پیشرفته در آنوقت طی طریق میکرد. انقلاب "قانون گذاری" در آن عصر یکی از برجسته ترین اقداماتی محسوب میشود که اساس حیات نوین را برای بار اول در افغانستان بر مدل "ملت - دولت" بنیاد گذاشت یعنی رعایت رأی و نظر مردم در پیشبرد امور آنها از طریق حاکمیت قانون.

از آنجائیکه در این مقاله موضوع شهر جدید کابل - "دارالامان" مطرح است و در قسمت اول و دوم در باره اعمار این شهر جدید و قصر با شکوه آن مطالبی ابراز گردید، لازم دیدم تا از دو "نظامنامه" در ارتباط با این موضوع یادآور شوم که هر یک آن گوشه ای از اصلاحات و نوآوریها را بیش از نود سال قبل در کشور بیان میدارد: یکی "نظامنامه ابنیه شهر دارالامان" و دیگر "نظامنامه شرکت عمران دارالامان".

نظامنامه اول الذکر شرحی از چگونگی اعمار شهر جدید را در محتوا دارد که از آنوقت تا چند سال قبل اساس عمران بعدی شهر کابل را در نواحی جدید شهرنو، کارته چهار، کارته سه و سائر نواحی تشکیل میداد و در حقیقت شیوه ای کاری و ساختمانی بلدیة (بعد ها شاروالی) بر مبنای آن استوار گردید که متأسفانه با وقوع حوادث مصیبت بار دو سه دهه اخیر و جاگزین شدن "زور" بجای "قانون" شهرهای بزرگ کشور، بخصوص شهر کابل از شکل یک شهر مدرن به شکل یک شهر "زورآباد" یعنی خارج نقشه شهری تغییر منظر داد که اکنون راه اصلاح از نزد همه گم شده است.

اما نظامنامه "شرکت عمران" بنیاد یک تحول عمده از نظر اقتصادی گذاشت، آنها تاسیس اولین شرکت سهامی در کشور که برطبق یک قانون 90 سال به وجود آمد و برای تقویه تشبث خصوصی زمینه سازی کرد. این قانون برای کسانی که در تاریخ اقتصادی کشور تحقیق میدارند، یک سند مهم تاریخی محسوب میشود. اگر به دوره امانی و تحولات اقتصادی آن به دقت دیده شود، بسا مطالب مهم برای تاریخ نویسان جوان در این ساحه وجود دارند که متأسفانه تا حال کمتر به آن عطف توجه صورت گرفته است.

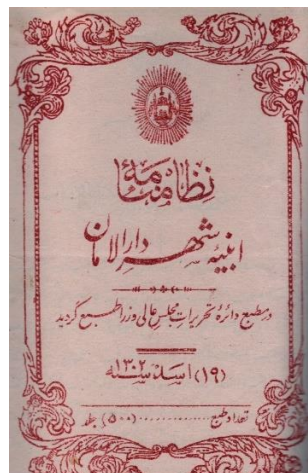
باید اذعان کرد که ذکر متن مکمل این دو نظامنامه در این مقاله توأم با امیدی است که توجه محققان جوان را به خود جلب نماید تا در پی تحقیق بیشتر پیرامون همچو اسناد تاریخی برآیند و خدمتی با

ارزش را برای نسلهای بعدی در زمینه بررسی مزید تحولات تاریخی آن دوره فراهم سازند. با این امیدواری به نشر متن مکمل آن دو نظامنامه ذیلاً پرداخته میشود:

نظامنامه ابنیه شهر دارالامان

بسم الله الرحمن الرحيم

برای دولت علیه افغانستان لازم است یک شهر شایسته و مناسب پایتخت داشته باشد، بنابراین یک شهر موسوم به شهر دارالامان بنیاد شده و در آن سرکهای وسیع و کوتی های پخته کاری مرغوب و باغهای با زینت گلکاری و اشجار، باغهای عمومی، باغهای مخصوص انائیه ساخته میشود. آبهای گوارا بذریعۀ نل ها بهره‌خانه تقسیم و آبهای کثیف از زیر زمین در بلول ها از شهر خارج کرده خواهد شد. تنویرات خانه های این شهر همه از قوه الکتریک خواهد بود. تمام اشخاصیکه مایل باشند در آنجا تعمیرات و ابنیه نمایند، بروفق مواد ذیل مجاز بوده از فوائد و امتیازیکه شرح داده میشود، استفاده میتوانند.

- 1 - یک هیئت اداره کنندگان عمارات اهالی شهر دارالامان که در تحت ریاست یکنفر مامور تعمیرات، اهالی که از اشخاص متخصص فن تعمیر و با تجربه هستند، تشکیل میشود، وظیفه این هیئت اینست که ترتیبات و تنظیمات تعمیرات و شکل و حصه های زمین که فروخته میشود و منظوری نقشه های ابنیه را نموده اجازه ساختن تعمیرات را موافق نقشه ها میدهند و مواظبت مینمایند که نقشه ابنیه باصول بسیار صحیح و درست ساخته شود.
- 2 - هیئت اداره زمینی را که برای شهر محدود شده، بتدریج هر قطعه را به ترتیب تسطیح فنی، تشکیل خیابانها و محله ها و زمین هائیکه اجازه برای ساختن داده میشود و مجرای آبهای کثیف مزبله ها را بخارج شهر مینمایند هر شخص بخواهد نظر به ثروت و مکنت خود در آن قطعه زمینی را

د پانو شمیره: له 16 تر 27

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

انتخاب و از دولت خریداری می‌تواند و اگر در محله های دیگر که هنوز برای ساختن ترتیب نشده آرزوی ابنیه داشته باشند، باید که منتظر باشند تا بعد ترتیبات و تنظیمات محله که میل ساختن در آن دارد، از طرف هیئت اداره برایش اجازه تعمیر داده شود.

3 - هر شخصیکه خیال ساختن ابنیه را داشته باشد، قبل از شروع بکار و تعمیر، نقشه عمارت خود را با هیئت اداره نشان داده هیئت مذکور اگر آنرا قبول و پسند نمایند، اجازه میدهد و باید شخص مذکور نقشه منتخب شده خود را سه نسخه ترتیب و به هیئت تقدیم دارد.

اولاً - نقشه کل و جامع زمین و عمارت؛ دوم - نقشه افتاده و ایستاده و بریده هریک از ابنیه و همچنین اندازه محوطه و دروازه های دخولیه بکوچه. این نقشه ها باید به مقیاس ذیل باشد: الف - نقشه حدود زمین و خانه یک در یک هزار؛ ب - نقشه افتاده و ایستاده هر سمت و تراشخانه و کتاره یک در یکصد.

و اگر نقشه های ضروری تعمیر خود را از اداره دارالامان خواهش کنند، از نقشه هائیکه به اداره مذکور موجود است، هر کدام را پسند کنند نیز مجاناً برای شان داده میشود. هیئت اداره موظف است که نقشه ها را بدقت و ارسی کرده و در یکی از نقشه های مذکور به امضای هیئت اجازه تعمیر بدهد. در صورتیکه نقشه معرفی شده از مالک زمین قبول هیئت نشود، جهات و دلایل قبول نکردن نقشه را کتباً به شخص موصوف شرح داده و نصاب لازم برای تصحیح کردن نقشه میکند تا بعد از تصحیح نقشه جدید حاضر و مرتب نمایند که قبول هیئت بشود.

اگر مالک زمین بروفق نقشه که به امضای رئیس اداره در دست دارد، مشغول تعمیر باشد و در حین تعمیر ملاحظه نماید و بخواهد که تغییراتی یا توسعه در تعمیرات خود بدهد، این تغییرات و توسعه را باید که نیز سه نسخه به اداره حاضر کرده و مجدداً از اداره اجازه تحریری گرفته مشغول به تعمیرات شود و اگر شخص مالک زمین نقشه هیئت را ببیند و مایل باشد که بعضی تغییرات جزوی و کلی به نقشه داده شود، اظهارات خود را به هیئت پیش نهاد کرده اگر مخالف نظامنامه نباشد و قبول هیئت شود، آن تغییرات را اجازه گرفته مشغول تعمیر آن میشوند.

مامور عمارات اهالی دارالامان و مامورین فنی که در اداره او میباشند، مواظبت نمایند هر تغییری که میشود کاملاً موافق اجازه هیئت باشد و برخلاف اصول و نقشه کار نشود.

در صورتیکه در اجرات آن از قرار نقشه که اجازه داده شده مخالفتی رخ بدهد، شخص معمار و تیکه دار تعمیر و مالک زمین مجبور اند که مخارج و مصارف خرابی و از نوساختن برحسب نقشه را برعهده بگیرند و در تعیین اندازه مسئولیت در بلدیة محاکمه نموده از قرار نتیجه محاکمه هریک به اندازه مسئولیت به تادیه مصارفات مذکور خواهند پرداخت.

4 - همه عمارات از سرکها به فاصله های معینه ذیل ساخته میشوند و همچنان فاصله یک عمارت از دیگر عمارت اقلأ بیست متر میباشد: الف - از سرکهای نمبر یک (20) متر؛ ب - از سرکهای نمبر دو (15) متر؛ ج - از سرکهای نمبر سه (10) متر؛ د - از سرکهای نمبر چهار (5) متر.

درین منطقه ها هیچ نوع تعمیر نمیشود و مخصوص باغ و گلکاری بوده همه را باغچه های منظم و خوش ترکیب خواهند ساخت.

5 - کوتی های شهر دارالامان بطوریکه طرح های آن درین لایحه مربوط است، اقلأ یکطرف آن به جانب سرک ساخته میشود و هر کدام ابنیه خود را بقدر خواهش خود دو پوشش و یا زیاد آباد نموده میتوانند و هم دو نفر عمارات خود را ملحق ساخته میتوانند. علاوه برآن به ساختن پیاده خانه و تحویلخانه و طویله و گادیکه و غیره بقدر احتیاج مجاز هستند، اما این بنا ها را حتی المقدور در یک

گوشه زمین خود که در کوچه دیده نشود، بسازند [در اینجا پنج امکان به قسم ترسیمی در نظامنامه نشان داده شده است].

6 - هر شخص مجاز است برای ابنیه خود معمار تعیین کند یا به شرکتهای تعمیر و منفردانه به دیگری تیکه دهد، اما معماریکه بعمارت شان کار میکند خواه از طرف شرکت تعمیر و تیکه دارهای منفرد و یا از طرف خود شان باشد، باید اشخاصی باشند که شهادتنامه و اعتماد خط هیئت متخصصین فنی دارالامان را دارا باشند. بناهای زیردست این معمار ها اگر شهادتنامه هم نداشته باشند، ممکن است.

7 - تجربیات ثابت کرده است یک تعمیری که از خشت خام و گل باشد، هر ساله و متصل باعث خرابی بوده همیشه به تعمیرات آن مبلغ ها مصرف میشود و بالاخره این نوع عمارات که کم قیمت به نظر می آیند، گرانتز از مواد پخته کاری تمام خواهد شد و در وقت فروش ثلث مصارف خود را پوره نخواهد کرد. به سبب این دلیل واضح و مبرهن برای سهولت و رفاهیت اهالی که در دارالامان تعمیرات خواهند نمود، دولت بر ذمه خود گرفته که از هر قبیل اشیا و لوازم پخته کاری حاضر و ماده نموده به موجب ماده 19 به قیمت ارزان بفروش برساند. همه اشخاص میتوانند برای ساختن ابنیه و دیوارهای محوطه زمین خودها ازین امر استفاده نموده همه تعمیرات خود را پخته کاری نمایند و احدی مجاز و مختار نیست که تعمیر خامکاری کند.

8 - دو شخص همجوار ملک زمین میتوانند که ما بین خود موافقت نموده یک راهی میان زمین های خود باز نمایند و تنها یک شخص بطرف زمین خود نیز این راه را کشیده میتواند، ولی لازم است که در افتتاح این راه از هیئت اداره اجازه حاصل کنند و باید که این راه پخته کاری و همیشه پاک و صفا بوده ، آبرو درست و یک دروازه که بسته شود، به سرک داشته باشد.

9 - دیوارهای محوطه ما بین زمین دو همسایه باید متعلق به هر دو باشد و این دیوار بطوری ساخته شود که سرخط زمین دو همسایه بنیاد شود. مصارف این دیوار بر ذمه جانبین است، در صورتیکه یک حصه زمین خریداری شده و همسایه آن هنوز معین نشده باشد، مالک معینه زمین دیوار را ساخته میتواند و در هر وقتیکه همسایه پیدا کند چون که این دیوار متعلق به هر دو نفر میباشد، نصف قیمت آنرا از همسایه خود میگیرد. ارتفاع دیواری که متعلق به دو همسایه است، سه متر و پهنای آن 50 سانتی متر یعنی مساوی نیم متر میباشد. اگر یک مالک زمین مایل باشد که ارتفاع و عرض این دیوار را زیاده نماید، میتواند، ولی به شرطیکه مخارج و مصارف آن را بعهده خود گرفته پهنای اضافه آنرا در زمین طرف خود بسازد و بر علاوه شرایط ذیل را منظور دارد:

اول - هریک از دو همسایه میتواند درین دیوار که متعلق آنها است، سوراخ هائیکه در ساختن ابنیه شان لازم است از قبیل سوراخ برای گذارانیدن یک تیر چوبی یا آهنی، بکشند.

دوم - دو همسایه بدون موافقت و اجازه همدیگر نمیتوانند کلکین و یا دروازه به دیوار مشترک خود شان باز نمایند.

سوم - هر دو همسایه میتوانند که دود روهای خانه خود را ازین دیوار ها باز نمایند.

چهارم - مخارج و مصارف تعمیرات بعضی خرابی ها و تجدید ساختن دیوارها را باید هر دو نفر همسایه مساویانه بعهده بگیرند.

پنجم - ممکن است برای تعمیر این دیوار از جهات عدیده یا اینکه یکی از دو همسایه ارتفاع سه متر را کافی نداند، مخارجات ضرورت پیدا کند. در صورتیکه دو نفر همسایه بوجه [بر مبلغ] راجع به مرمت کاریها و تعمیرات و مخارج این دیوار باهم مساعدت و موافقت نداشته باشند و در بین آنها مخالفتی پیش آید ، محکمه بلدییه نا موافقتی آنها را قضاوت کرده حکم بحق خواهد داد.

ششم - اگر مرمت و تعمیرات لازمه برای این دیوار پیش آید و سبب و باعث این مرمت کاریها و مخارجات غلط کاری یک از این دو همسایه باشد، البته آن مخارجات به عهده همسایه متعددی خواهد بود.

هفتم - اگر یک دیوار محوطه را که در حالت طبیعی خود یعنی سه متر ارتفاع و نیم متر پهنا برای دو همسایه کافی است، یکی ازین دو همسایه مایل است که ارتفاع آن بیشتر از سه متر یا پهنای آن اضافه از نیم متر باشد، البته دیوار مرتفع تر از سه متر و پهن تر از نیم متر مصارف زیاده تر خواهد داشت و هم لازم میشود که دیوار خراب و مجدد محکم تر ساخته شود، پس مخارج خراب کردن دیوار و تجدید ساختن آن کلیتاً به عهده همسایه است که مایل شد دیواری را همسایه اش بلند ساخته و در مخارج با او شرکت نکرده از آن ارتفاع زیادتر از سه متر استفاده نماید، در اینصورت لازم است که در تمام مخارجات و مصارفاتی که برای این دیوار شده است، با همسایه خود شرکت کند بعضی تزیینات استر کاری که به سلیقه شخصی تعلق دارد، هرکدام همسایه که به دیوار جانب خود کند، مخارج آن تعلق به خود اوست.

10 - ارتفاع دیوارهای محوطه پیش روی عمارت و طرف سرک اضافه از یک متر ساخته نمیشود. فقط پایه های کتاره و پایه های دروازه های رو به کوچه را بلندتر از یک متر ساخت میتوانند.

11 - بر روی این دیوارهای پیش روی عمارت و دیوارهای متعلق به دو همسایه که در ماده 9 ذکر شده، مالکین آن کتاره های آهنی یا چوبی موافق سلیقه به طرز مقبول بسازند، اما نقشه و طرح آنرا به هیئت اداره ارائه دادن شرط است.

12 - باغ عقب عمارت خود را کتاره های بلند ساخته میتوانند و اگر بطرف باغ عقب عمارت خود دیوارها موافق ماده 4 از سر فاصله داشته باشد، آن دیوار مذکور پخته کاری بوده در عقب آن اشجار شانده شود و هم به دیگر سمت عمارت خود که بطرف سرک واقع باشد، کتاره های بلند و دیوار پخته کاری ساخته میتوانند اما این دیوارها نیز بروفق ماده 4 از سرک فاصله داشته باشد.

13 - همه مالکین زمین را لازم است مجرای خارج نمودن آبهای کثیف و کثافات خانه خود را تا دیوار کوچه بسازند و بلدیه این آبهای کثیف و کثافات را بعد از دیوار کوچه به مجرای عمومی خواهد رسانید.

14 - کسانیکه از امسال تا آخر سنه 1303 در شهر دارالامان تعمیر نمایند، جریان قوه برق و آب نل در مدت ده سال مجاناً از طرف دولت برای شان داده خواهد شد. اداره دارالامان این قوه برق را برای تنویرات و نل رسانی تا دیوار زمین مالک آن میرساند، از دیوار زمین بردن نلهای آب رسانی به درون محوطه و امتداد سیم و سامان برقی در بین خانه ها بر عهده مالک زمین است.

15 - زمین هر محله که تقسیم میشود یک تکه از آن حصه ها باغ تفریح مردانه و اطفال و یک تکه از آن باغ تفریح زنانه خواهد شد و این باغها را بلدیه اداره خواهد نمود.

16 - هیئت اداره دارالامان برای تسهیلات و معاونت اشخاصیکه در دارالامان تعمیرات خواهند نمود، اشیاء و لوازم بنائی از هر قبیل مثلاً خشت پخته و آهن و چونه و غیره حاضر و آماده کرده بفروش میرساند. هیئت مذکور چونکه این اشیاء را بطور عمده و زیاد خریداری و فراهم مینماید البته برای خریداران ارزانتر خواهد بود که از هیئت مذکور خریداری نمایند، فقط از قراریکه سرخرید تمام شده فی صد دونیم برای مخارجات و نگهداری اشیاء فوق الذکر اضافه خواهد شد.

17 - دولت وعده میدهد نجار و گلکاری که مشغول کار تعمیرات و ابنیه رعیتی دارالامان هستند، آزادانه مشغول کار خود باشند تا آخر کار تعمیر به دیگر تعمیرات سرکاری برده نمیشوند.

18 - قیمت زمین به نسبت مرغوبی آن به تفاوت در یک متر مربع از 15 پیسه تا 20 پیسه معین شده و برای اهالی به قسط فروخته مبلغ قیمت آن در پنج سال به هر سال به اقساط دوماه در دو ماه گرفته میشود.

19 - هر شخص که آماده برای ساختن ابنیه دارالامان باشد، از خزینه دارالامان میتواند درخواست تقاوی نمایند و این تقاوی به قرار درجات ذیل بعد تصویب هیئت اداره و منظوری رئیس هیئت تادیه گردیده به موعده سال در هر سال دوماه در دو ماه از آنها گرفته میشود:

الف - درجه اول که از دو هزار مکعب متر آبادی آن اضافه باشد، 25000 روپیه؛

ب - درجه دوم که از یک هزار و ششصد مکعب متر آبادی آن اضافه باشد، 20000 روپیه؛

ج - درجه سوم که از یک هزار دو صد متر مکعب متر آبادی آن اضافه باشد، 15000 روپیه؛

د - درجه چهارم که از هشت صد مکعب متر آبادی آن اضافه باشد، 10000 روپیه؛

ه - درجه پنجم که از چهار صد مکعب متر آبادی آن اضافه باشد، 5000 روپیه.

20 - اشخاصیکه خواهش تقاوی مینمایند، اگر معتمد باشند بدون ضامن تقاوی برای شان داده میشود و الا گرفتن ضامن شرط است.

21 - از کسانیکه تقاوی برای شان داده میشود گرفتن حجت و ضمانت خط شرعی شرط نیست، محض امضای خود شان در کتاب اداره دارالامان که دو نفر در تحت آن بقسم شهادت تصدیق کند، کافی است و ضمانت ضامن های شان که عرفی و تصدیق کلانتر یا قریه دار آنها در آن باشد، سند شمرده میشود. وقتیکه وجه تقاوی را بمصرف ابنیه میرسانند، هر قدر این وجه بمصرف برسد، بهمان اندازه مسئولیت ضامنان شان کم شده میرود و موقعیکه تمام وجه تقاوی را بمصرف تعمیرات برسانند، در آنوقت زمین و ابنیه ضامن آن شخص است و ضامنان از ضمانت خلاص میشوند.

22 - کسانیکه اقساط تقاوی خود را تحویل خزینه میکنند، به اندازه 20 یکه مبلغ قسط تقاوی خود تکت صکوک از خزینه خریده به کتاب خزینه نصب میکند.

23 - اشخاصیکه از طرف دولت تقاوی برای شان داده میشود، اگر به میعاد معینه مبلغ تقاوی گرفتگی خود را تادیه نکنند، بیست را بیست و یک بذریعه محصل از ایشان تحصیل میشود.

24 - اگر یکماه بعد از سال آخر قسط تقاوی مبلغ تقاوی برده گی خود را کامل نرسانند، بقرار ضابطه 23 تعمیل میگردد. هرگاه اضافه بر آن در رسانیدن تقاوی تأخیر کنند، عمارات شان فروخته وجه باقی دولت به خزینه تحویل و اضافه آن برای خود شان داده میشود.

25 - اقساط تقاوی بواسطه که به اعتبار تعمیر داده میشود، از اشخاصیکه خانه به تصرف شان باشد، خواه مبنی تعمیر و یا خریدار و گرویدار باشند، گرفته میشوند.

26 - تبعه خارجی در عمران ابنیه به مواد اجرائیه فوق مؤظف بوده علاوه در قواعد ذیل که درباره تبعه خارجی مخصوصاً ایضاح گردیده متابعت میکنند.

27 - سفرای خارجی بعد از اجازه وزارت خارجی به مناسبات دول خارجی به اندازه وسعتی که از وزارت موصوف تعیین بشود، سفاتخانه آباد نموده میتوانند و دیگر امتیازی از مواد فوق برداشته نمیتوانند.

28 - دیگر تبعه خارجی به تعمیر ابنیه در شهر دارالامان به شرایطی که آتیاً تفصیل می یابد، مجاز میباشد.

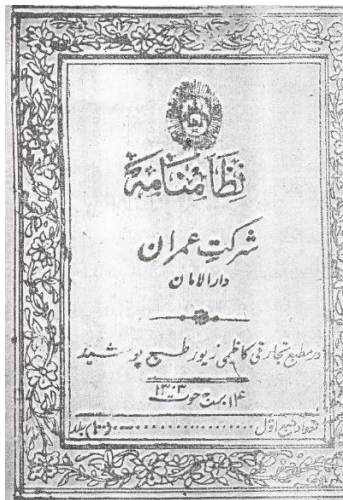
29 - تبعه خارجی به استثنای مستخدمین دولت علیه افغانیه هیچ حق امتیازات معینه را در آبادی دارالامان ندارند.

- 30 - تبعه خارجيه که مستخدمين دولت عليه افغانيه باشند، بدون فروش زمين از همه امتيازات که برای اهالی دولت عليه در تعمير شهر مذکور موضوع گرديده استفاده نموده ميتواند.
- 31 - برای تبعه خارجيه به استثنای سفرای خارجيه زمين از طرف حکومت بدون قيمت داده ميشود و در عوض آن سالانه فی متر مربع يکنيم پيسه کرایه گرفته ميشود.
- 32 - تعميرات تبعه خارجيه که در قاعده 31 توضيح يافته، بعد از مرور یک صد سال به دولت عليه افغانستان تمليک ميشود.
- 33 - تبعه دول خارجيه اگر ابنیه خود را به اشخاص تبعه دولت عليه افغانيه به بيع قطعی بفروش برسانند، قيمت زمين مطابق ماده 18 از شخص خريدار گرفته ميشود و قيمت تعمير آن بر یک صد حصه تقسيم گرديده هر قدر سال که به تصرف تبعه خارجيه بوده در هر سال یک حصه آن برای دولت گرفته ميشود.
- 34 - تبعه خارجيه که یک ابنیه داخلیه را خريداري کند، موافق قاعده 31 کرایه زمين همه ساله از آنها گرفته ميشود و بعد یک صد سال بروفق ضابطه 32 حق ملکيت شان ساقط گرديده عمارت مذکور به تصرف دولت ميگردد.
- 35 - تبعه دول خارجيه هرگاه عمارت خود را به ديگر تبعه خارجيه بفروشد، بعد از اختتام یک صد سال از ابتدای آبادی تعمير مذکور به قرار قاعده 32 تعمير مذکور به تصرف هر شخص از تبعه خارجيه باشد، به ملکيت دولت عليه افغانيه آورده ميشود.
- 36 - مواد فوق الذکر در باب آبادی تبعه خارجيه اساسی شمرده ميشود. تبعه خارجيه ديگر تشریحات آنرا با وزارت خارجيه حل و فصل نموده بعد استجازة وزارت مذکور آبادی نموده ميتوانند.
- 37 - کسانی که زمين برای تعمير بگيرند و تا یک سال شروع به تعمير نکنند، بعد از یک سال زمين مذکور از نزد آنها واپس به تصرف دولت گرديده و مناصفه مبلغ قسط یک ساله قيمت زمين را که تاديه کرده اند، برای شان داده نميشود.
- 38 - امتيازات مواد اين نظامنامه از امسال الی اخير 1303 معتبر و مرعی شناخته ميشود، برای سالهای آینده در آخر ماه حوت 1303 یا همين نظامنامه قبول ميشود و ديگر مواد تنظيم و توزيع خواهد گرديد. (محل مهر اعليحضرت امان الله غازی) [ختم نظامنامه]

نظامنامه "شرکت عمران دارالامان"

د پانو شميره: له 21 تر 27

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې دليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په څير و لولئ

متن نظامنامه

بسم الله الرحمن الرحيم

- 1 - نظر به تسهیلات کار هموطنان عزیزمان و اجنبی هائیکه بروفق قانون (دارالامان) بساختن ابنیه در شهر دارالامان مجاز هستند:- یک هیئت شرکت تعمیر تشکیل کرده میشود. این شرکت هر قسم عمارت را از روی نقشه هائیکه پسند اشخاص شود و از هیئت تعمیرات اهالی دارالامان منظوری حاصل دارند، بطور مرغوب بعنوان اجاره میسازد. تهیه مصالح و همه لوازم تعمیر و احضار معمار و نجار و اجوره کار بر عهده هیئت شرکت است که هیچ تکلیفی ازین جهت برای کسانیکه ابنیه خود را به هیئت شرکت اجاره میدهند، نمیشود.
- 2 - این شرکت بنام "شرکت عمران" موسوم شده و بقرار مواد ذیل قبول اجاره عمارات و اجرات کار تعمیر را مینمایند.

سرمایه شرکت و صورت تشکیل آن

- 3 - سرمایه ابتدائیه این شرکت پنج لک روپیه معین و برحصه ها منقسم گردیده است، قیمت یک حصه آن یکهزار روپیه کابلی میباشد؛ هر شخص از تبعه افغانستان آرزوی اشتراک داشته باشد، وجه قیمت آن را نقداً یا باقسط معینه که در ماده 4 ایضاح یافته، تادیه کرده از سندات حصه مذکور [اسهام] خریداری میتواند؛ تزئید سرمایه شرکت بنا بر لزوم کار بموجب قرارداد مجلس عمومی حصه داران [مجمع عمومی سهامداران] یکمرتبه یا بدفعات متعدد ممکن است.
- 4 - مشترکین این شرکت، اگر وجه اشتراک خود ها را کاملاً به یکمرا تبه تادیه نتوانند، با آنها تا ششماه و یا یکسال قسط ماهوار ممکن است، اما فایده یکساله مبلغ اشتراک شان در صورت قسط شش ماهه قرار نُه [9] ماهه در حال قسط یکسال مناصفه داده میشود.
- 5 - هنگامیکه تا سه لک روپیه وجه سرمایه ابتدائیه شرکت بخزانه شرکت تودیع شود، آن زمان بکار آغاز خواهد شد.

د پانو شمیره: له 22 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالې د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

- 6 - سند حصه شرکت [سند سهم] برای هر شخص به امضای رئیس و معاون و سرکاتب اداره شرکت داده میشود؛ این اشخاص اعضای شرکت مذکور شناخته میشوند.
- 7 - در سندات حصه [سهم] اسم مشترکین و ولد و سکونت شان علی الترتیب با تعداد مسلسل سندات تحریر و ثبت اداره شرکت گردیده، سپرد حصه داران [سهمداران] میشود.
- 8 - از سندان حصه شرکت اگر دولت بخواهد، نیز خریداری کرده میتواند؛ در اینصورت هم مجلس عمومی شرکت از طرف حکومت و هم وکیل مقرر میگردد، وکیل مذکور بمثل دیگر شرکاء در مجلس عمومی حقاری و ایفای وظایف را مساویانه دارا است.
- 9 - برای اداره شرکت از طرف مجلس عمومی شرکت یک هیئت اداره [اجرائیه] که از سه نفر کم و از پنج نفر اضافه نمیشوند، انتخاب میشوند. این هیئت از اشخاصیکه برای اداره شرکت اختصاص و اهلیت و اعتماد مجلس عمومی را دارا باشند، تعیین کرده میشوند. از جمله اعضای هیئت مذکور بنا بر انتخاب مجلس عمومی یک نفر رئیس و یک نفر معاون و یک نفر سرکاتب معین میشوند. یک نفر مهندس و یک نفر معمار باشی و یک نفر نجار باشی نیز بصورت هیئت اداره به انتخاب مجلس عمومی شمولیت دارند.
- 10 - موعد ماموریت نفری اداره دوسال است. بعد از انقضای مدت مذکور، عوض شان نفری جدید تعیین کرده میشود یا به تکرار انتخاب همان نفری منظور خواهد شد.
- 11 - انتخاب اعضای مجلس اداره به تفصیل ذیل صورت میگیرد: بعد از تکمیل مبلغ سه لک روپیه اشتراک حصه داران برای تعیین نفری مجلس اداره اجتماع مینمایند و نفری مجلس مذکور را انتخاب میکنند؛ همچنین از بین نفری اعضای شرکت یا از خارج عندالزوم دو نفر مفتش نیز منتخب و تعیین میشوند.
- 12 - اگر یکی از اعضای هیئت اداره فوت و یا مستعفی شوند، از طرف باقی نفری هیئت مذکور بطور موقتی عوض آن دیگر اعضا تعیین کرده میشود و ماموریت آن تا بزمان اجتماع عمومی حصه داران معتبر و مرعی است. حین اجتماع عمومی حصه داران یا عوض اینچنین اعضا تعیین و یا ماموریت او تصدیق کرده میشود.
- 13 - هیئت اداره شرکت هر سال یک حساب شرکت [بیلانس] تنظیم کرده به مجلس عمومی که همه حصه داران یا وکلای شان به مجلس مذکور شامل میشوند، عرض و تقدیم مینمایند.

وظایف اداره شرکت

- 14 - اداره شرکت به دارالامان بقسم دایمی اجتماع ورزیده همه امور شرکت را از قبیل استجلاب آهن جامه و لوازمات تعمیر از خارج بطور عمده خریداری و تهیه مصالح تعمیر از داخل و استخدام عمله و تنظیم حسابات و مخابرات اجرا میدارند.
- 15 - رئیس مجلس اداره یا وکیل او در محاکم دولت بخصوص معاملات شرکت اقامه دعوا و یا بطور مدعی علیه اثبات وجود نموده میتواند.
- 16 - در تعمیرات بزرگ بهر تعمیر و بعمارت خورد به دو تعمیر یا سه تعمیر برای اجراء و باخبری یک نفر نگران و معمار بقدر لزوم و یک نفر کاتب به انتخاب و منظوری هیئت اداره مقرر میشوند. همه اجراء تعمیرات مذکور بذریعه آنها جریان می یابد و مصارف یومیه را بدائرة شرکت راپورت میدهند.

د پانو شمیره: له 23 تر 27

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولئ

- 17 - رئیس شرکت از همه امورات جزوی و کلی اداره شرکت مسئول بوده باخبری و مواظبت درکارهای تعمیر و دخل و خرج شرکت از وظایف او شمرده میشود.
- 18 - معاون بکارهای که از طرف رئیس شرکت تفویض او شود، ایفای وظیفه مینماید و در حال غیاب رئیس عیناً به ایفای وظیفه رئیس مکلف است.
- 19 - مهندس و معمارباشی و نجارباشی در تعمیرات متعلقه خودها مواظبت مینمایند که خلاف نقشه اجرا نشود و در حال تفاوت از جزو و کل مسئول شناخته میشوند.
- 20 - سرکاتب شرکت همه امورات حسابیه را به اصول جدول [برای هر باب مصرف یک جدول جداگانه] تنظیم نموده، در آخر سال خلاصه آنرا یک راپورت برای حصه داران و یا وکلای شان تقدیم میکنند، جزو محاسبات و نوع مصارفات نیز به اداره شرکت موجود میباشد.

اجرات کار

- 21 - اشخاصیکه آرزوی تعمیر خود را بذریعه هیئت شرکت بطور اجاره نمایند، نقشه عمارت خود را که بمنظوری هیئت تعمیرات اهالی دارالامان رسیده باشد، به هیئت شرکت تعمیر تقدیم میکند، هیئت مذکور پیمایش و برآورد و سنجش مصارف آن را کرده، با صاحبان تعمیر قرارداد قطعی میکنند، سند این قرارداد را بامضای صاحب عمارت و هیئت اداره شرکت و تصدیق دو نفر اشخاص معتمد دو قطعه ترتیب میدهند، یک سند آن نزد صاحب عمارت و یکی به اداره شرکت ضبط و قید میشود.
- 22 - این شرکت فائده اجاره خود را از قرار سنجش برآورد و مصارف مصالح تعمیر از قرار نرخ روز و معاشات مأمورین و عمله تعمیرات ده را یک اضافه نموده قرارداد قطعی با صاحبان تعمیر خواهد کرد.
- 23 - ایام تکمیل تعمیر مذکور از طرف هیئت شرکت در قرارداد تعهد میشود، در صورت تعطیل بدون عذر معقول مثل برف و بارندگی قبل از موقع و یا حدوث مرض عامه و یا تعطیل کار عمومی به ماه اول فی صد حصه یک حصه [یک فیصد] و در ماه دوم فی صد دو و در ماه سوم و بعد از آن فی صد سه صاحب عمارت از وجه اجاره همان تعمیر حق تنقیص دارد.
- 24 - وجه [مبلغ] اجاره هر تعمیر را به یکنیم مدت ایام تعهد تعمیر همان ابنیه از قرار تقسیم ماهواره میرسانند، مثلاً یک تعمیر را به یک سال اجاره بدهند، وجه اجاره آنرا به یکنیم سال تادیه خواهند کرد، اما در ماه اول و دوم چیزی گرفته نمیشود و بعد از آن در هر ماه یک حصه اخذ میشود و بعد از تمامی تعمیر حصه ماه اول و دوم را یکجا تادیه کنند.
- 25 - اشخاصیکه وجه معینه ماهوار اجاره تعمیر خود را بموعده مقرر میرسانند، از خزانه شرکت برای شان رسید بدون قیمت داده میشود، هرگاه بموعده مقرر یعنی تا آخر هر ماه وجه قسط اجاره تعمیر خود را نرسانند، فی صد ده (10) روپیه علاوه بروجّه متباقی قسط خود ها بخزانه شرکت تادیه کرده از رسید هائیکه قیمت دارد [اوراق صکوک]، تحصیل دارند.
- 26 - هیئت اداره شرکت نظامنامه دارالامان را محترم شمرده، پابند مواد موضوعه آن میباشد.
- 27 - هیئت شرکت عمارتی را که بروفق نقشه از طرف دولت به او قرارداد شود، نیز قبول میکند. اما جانبین شرایط این لایحه را مراعات خواهند نمود.

تفتیش شرکت

- 28 - تفتیش شرکت مطابق ذیل بدو قسم اجرا کرده میشود:

د پانو شمیره: له 24 تر 27

- الف - تفتیش امور معاملات حسابیه شرکت به اوقات مختلفه؛
- ب - تفتیش حساب عمومی شرکت در آخر سال برای تنظیم راپورت که برای حصه داران داده میشود، اگر در حین تفتیش معاملات خلاف اصول معاینه کنند، هیئت عمومی شرکت اعضای هیئت اداره را تبدیل کرده میتوانند.
- 29 - عموم حصه داران شرکت هر سال یک دفعه اجتماع کرده، از امور و معاملات شرکت و از گنجایش آن باخبر کرده میشوند.
- 30 - در هیئت عمومی شرکت اولاً راپورت عمومی معاملات شرکت که از طرف مفتشین تصدیق و بذریعه مجلس اداره تقدیم کرده میشود، خوانده پس از ملاحظه راپورت های مذکور حسابات و اجرات شرکت را هیئت عمومی قبول و یا مجلس اداره را تبدیل میکنند.
- 31 - مقدار حصه تمتع [مفاد] که برای حصه داران داده میشود، و بنابر تکلیف مجلس اداره از طرف هیئت عمومی تقسیم میشود. علاوه بر آن همه نفری حصه داران در باب ترقی شرکت افکار و رأی خود را در زمان اجتماع عمومی لساناً یا تحریراً پیشنهاد نموده میتوانند، پیشنهاد های مذکور را در این مجلس به نظر دقت و غور گرفته، آنچه خیر و بهبود شرکت ملاحظه شود، اتخاذ و بموجب آن عمل کرده میشود.
- 32 - مذاکرات مجلس عمومی از طرف کاتب بیک کتاب قید و از طرف اعضای موجوده دستخط کرده میشود. قراردادی که از طرف هیئت عمومی مجلس داده میشود، برای اداره شرکت مرعی و معتبر است.

حسابات سنویه شرکت

- 33 - سنه حسابیه شرکت از ابتدای ماه دلو آغاز و بروز اول دلو سنه آتیه اختتام می یابد. امسال سال حسابیه شرکت از زمان تاسیس آن الی اول ماه دلو است.
- 34 - هیئت اداره هر سال چهل روز پیش از اجتماع عمومی حصه داران [سهمداران]، دفاتر شرکت را به مفتشین شرکت تقدیم مینمایند، مفتشین مذکور از دفاتر موجوده راپورت تفتیش خود را تنظیم کرده به مجلس عمومی حصه داران عرض مینمایند. هر حصه دار قبل از اجتماع مجلس عمومی به اداره شرکت مراجعت نموده، صحت محاسبات مذکور را تدقیق کرده میتوانند.

صورت تودیع تمتع [توزیع مفاد]

- 35 - بعد از وضع مصارفات شرکت و معاشات مامورین و مصارفات سائره، مبلغی که از اصل سرمایه اضافه میماند، تمتع شمرده میشود و صورت تقسیم تمتع مطابق ذیل میباشد:
- الف - فی صد پنج روپیه از مبلغ تمتع احتیاطاً نگاه کرده، در سرمایه شرکت افزوده میشود.
- ب - فی صد سه روپیه برای اعضای مجلس اداره و مفتشین و مامورین سائر، نظر به حسن خدمات شان بنابر قرارداد مجلس عمومی بطور مکافات تعیین کردن ممکن است.
- ج - مبلغ متباقی تمتع مابین عموم حصه داران نسبت به حصه اشتراک شان تقسیم کرده میشود.
- 36 - اعضای شرکت بعد از انقطاع محاسبه سالیانه، فایده سالیانه خود را اگر نقد خواهش کند، برای شان داده میشود. اگر فایده خود را به شرکت بیفزایند، سند حصه شرکت میگیرند و آینده هم در نفع و نقص از آن وجه حصه میبرند.

- 37 - اعضای شرکت در بین سال از وجه حصه شرکت خود یا از فایده آن چیزی بطور برداشت گرفته نمیتواند.
- 38 - شخصیکه خواهش کند اصل وجه شرکت خود را واپس بگیرد، در ابتدای سال به انجمن شرکت اطلاع بدهد. بعد از انقضای 12 ماه وجه آن برای او داده میشود و فایده همین 12 ماهه حصه او مناصف برایش داده خواهد شد.
- 39 - اعضای شرکت بهر وقت سند حصه خود را بالای اشخاص تبعه افغانستان فروخته میتوانند، اما حساب نفع و نقص همان سال به شخصیکه اسم او داخل شرکت باشد از اداره شرکت داده میشود. در سال آینده اسم خریدار داخل دفتر شرکت خواهد شد.
- 40 - پیسه احتیاط فقط برای مصارف فوق العاده و غیره ملحوظ است، زمانیکه وجه احتیاطی به ده یک اصل سرمایه معادل شود، پس از آن تفریق پیسه احتیاط از تمتع شرکت نخواهد شد.
- 41 - در زمان فسخ [احلال] شرکت حصه احتیاط نیز مابین شرکاء تقسیم و توزیع کرده میشود.

فسخ [احلال] شرکت و قطع معاملات

- 42 - مجلس اداره هر زمانیکه لزوم و ضرورت ببیند، هیئت عمومی شرکت را به اجتماع دعوت کرده و برای فسخ شرکت و قطع معاملات تکلیف مینماید.
- 43 - در زمانیکه ضرر و زیان، شرکت را بدرجه ثمن [هشت یک] سرمایه برسد، هیئت اداره برای دعوت عمومی مجبور است.
- 44 - در زمان فسخ شرکت و قطع معاملات از طرف هیئت عمومی شرکت برای قطع و تصفیه حسابات شرکت، مامورین تصفیه تعیین کرده میشود، و هیئت عمومی در زمان فسخ شرکت همه حقوق و صلاحی که درین لایحه مندرج است، دارا میباشد. مامورین تصفیه حسابات مطابق قرارداد هیئت عمومی حسابات و اموال شرکت را سنجیده بعد از تادیه دیونات شرکت، مبلغ متباقیه را بین شرکاء مطابق حصص آنها تقسیم میکنند.
- 45 - برای قرارداد فسخ شرکت در هیئت عمومی [مجمع عمومی] شرکت لازم است که لااقل دو ثلث شرکاء یا وکلای شان موجود و حاضر باشند.
- 46 - بعد از تشکیل مواد اساسیه این لایحه و کیفیت تشکیل شرکت برای عموم تابع افغانستان یک بیان نامه نشر و اعلان کرده میشود تا هر شخص آرزوی اشتراک را داشته باشد، به اداره شرکت مراجعت نماید.
- 47 - سه قطعه سندات اسهام و پنج نسخه چاپی این لایحه به وزارت تجارت قید و حفظ میشود. (ختم)

(یادداشت: کلماتی که در بین براکت [...] جا داده شده، برای توضیح بعضی اصطلاحات آنوقت از این قلم است)

به حیث حسن ختام این مقاله میخواهم عکس یک قصر تاریخی دیگر را که در فاصله نزدیک به قصر دارالامان در زمان اعلیحضرت شاه امان الله غازی و به وسیله همان انجیران آلمانی اعمار گردید و سرنوشت آن کم از قصر دارالامان نبود، در اینجا علاوه کنم:

قصر مشهور به "تاج بیگ"
یکی از عمرانات باشکوه دوره امانی

(پایان مقاله)

داکتر سید عبدالله کاظم

د پانو شمیره: له 27 تر 27

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزی بنی پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ